

Türkiye'nin Stratejik Vizyonu 2023 | Stratejik Lokomotif Sektörler

TARIM, GIDA VE HAYVANCILIK 2023

Türkiye'nin Stratejik Vizyonu 2023 | Stratejik Lokomotif Sektörler

TARIM, GIDA VE HAYVANCILIK 2023

“Tarımsal Desteklemede Yeni Modeller” Çalıştayı

Sonuç Raporu

(6 Şubat 2014, İstanbul)

TASAM'ın girişimi ile T.C. Cumhurbaşkanlığı manevi himayelerinde başlatılan ve 6 yıldır devam eden “Türkiye'nin Stratejik Vizyonu 2023” projesi çerçevesinde 6 ana tema altında toplanan makro öngörülerin tamamlanması üzerine, Türkiye'yi 2023 hedeflerine ulaştıracak 10 stratejik lokomotif sektör belirlenmiş, çalışma ve eylem planı çıkarılmıştır. Tarım Gıda ve Hayvancılık 2023 çalışmalarında belirlenen 13 temanın 7'sini konu alan ikinci etaptaki Çalıştaylar 6 Şubat 2014'te İstanbul Gönen Otel'de yapıcı ve samimi bir ortamda gerçekleştirilmiştir.

TASAM tarafından “sektör aktörlerine” yönelik düzenlenen ve tarım, gıda, hayvancılık politikalarında meydana gelen değişim ve gelişmelerin ayrıntılı şekilde irdelendiği Çalıştaylarda; “Tarım, Gıda ve Hayvancılık Sektör Derinliği - AB Ortak Tarım Politikası ve Türkiye”, “Biyo-Çeşitlilik ve GDO'lu Ürünler, Arz ve Gıda Güvenliği 2023”, “Et, Süt ve Su Ürünleri, Perspektif 2023”, “İklim Değişiklikleri; İklim Biliminin Geliştirilmesi, Çok Boyutlu Bölgesel Öngörüler, Fırsat ve Risk Senaryoları 2023”, “Türk Tarımının Model Rolü”, “Tarımsal Desteklemede Yeni Modeller” ve “Tarımsal Üretim ve Pazarlamada Yeni Perspektifler”temalarındaki Çalıştaylar 3 ayrı salonda eş zamanlı olarak gerçekleştirilmiştir.

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Mehmet Bozoğlu'nun moderatörlüğünü yaptığı “Tarımsal Desteklemede Yeni Modeller” Çalıştayı'nda Süleyman Demirel Üniversitesi'nden Doç. Dr. Hasan Yılmaz, İstanbul Aydın Üniversitesi'nden Prof. Dr. Şükrü Karataş, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi'nden Prof. Dr. Kadir Saltalı, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Araştırma Görevlisi Bakiye Kılıç Topuz, Özel Sektör'den Tarım Ekonomisi Uzmanı İsmet Şeker, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'ndan Burhan Demirok, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'ndan Dr. Mehmet Hasdemir, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'ndan Ömer Altıntaş, Toprak Mahsulleri Ofisi'nden İlyas Mert ve Uğur Erkaymaz, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'ndan Sezai Bayraklı konuşmacı olarak bulunmuşlardır.

Bakanlık temsilcileri ve çok sayıda akademisyen ile kurum, sektör ve medya temsilcilerinin katılımı ile interaktif bir ortamda gerçekleştirilen Çalıştay'da planlanan konular, programa uygun olarak tüm yönleri ile ele alınmıştır. Toplantı sırasında ortaya konan görüşler aşağıda özet olarak sunulmaktadır.

Türkiye'de Tarım Sektörü

Tarım sektörü yeniden yapılandırılmalı ve temelde Tarım Gıda ve Hayvancılık Bakanlığı'na bağlı olmalı, yani merkezî olmalıdır. Avrupa'da bütçelerin %40'ı tarıma ayrılmakta ve üretimin %99'u tarım kooperatifleri eli ile yapılmaktadır. Türkiye'de ise örgütlenme sorunu ile birlikte eşgüdümsüzlük ve koordinasyonsuzluk hâkimdir. Bakanlık'ta 16 - 17 kuruluş tarımla ilgili düzenlemeler yapmaktadır.

Türkiye'de yapısal anlamda tarım arazilerinin parçalanması temel sorundur ve destekleme de yapısal anlamda dağınık vaziyettedir. Tarım sektöründe entegrasyon etkisi söz konusudur. Sadece üretim değil, onun yanında sanayi ilişkili alanlar da yeniden yapılandırılmalıdır.

Konya Şeker Modeli incelenecek olursa hem üretim, hem sanayi, hem de paylaşım olduğu görülecektir.

Gıda güvenliği, kalitatif yönden değerlendirildiğinde hedefin yeterli ve sağlıklı gıda üretimi olması gerektiği ortadadır. Bilgisizlik ile "ben bundan para kazanacağım", "ben bunu yiyeceğim" mantığı yanlıştır.

Son ürün kontrolü başarılı değildir, yeterli ve sağlıklı gıda üretilmelidir. Yerinde üretim, yerinde tüketim teşvik edilmeli, hobi bahçeleri kurulmalı, üretim sürecinin (tarladan pakete) anlaşılması sağlanmalıdır.

Dünyada Tarım Sektörü

Küresel ölçekte bakıldığında; minimizasyon modeli ve yerel ürünleri esas alan "değerler iktisadı" ile maksimizasyon modelini esas alan "kapitalist iktisat" yaklaşımı hâkimdir. Optimizasyona gidilecek olursa "herkese yetecek gıda" konusunda sıkıntı olmadığı ancak paylaşımında sıkıntı yaşandığı gözlenecektir.

Kaynak Kullanımına dair Sorun, Hedef ve Önlemler

Sorun, toprak ve su kaynaklarının sürdürülebilir kullanımınıdır. Hedef; toprak ve su kaynaklarının sürdürülebilir kullanımının sağlanmasıdır. Önlemler; İmar Kanunu'nda tarım alanlarının amaç dışı (büyükşehir bölgelerinde yerleşim vb. amaçlarla) kullanılmalarını önleyecek düzenlemelerin yapılması, topraktaki organik madde (karbon) miktarına göre desteğin verilmesi, büyük hayvancılık işletmelerinin organik maddece fakir arazilere kurulmasının teşvik edilmesidir.

Sorun, tarım arazilerinde çok parçalılığın yaygın olmasıdır. Hedef, her yıl 1 milyon hektar olmak üzere 2023'e kadar 14,5 milyon hektar arazinin toplulaştırılmasıdır. Önlemler; tarım arazilerinin bölünmesinin önlenmesi ile ilgili yasal mevzuatın oluşturulması, etkin bir şekilde uygulanması, bu konuda kurumsal kapasitenin geliştirilmesi ve personelin eğitilmesidir.

Sorun, tarım işletmelerinin genellikle küçük ve rekabet güçlerinin zayıf olmasıdır. Hedef, tarım işletmelerinin ölçeğinin büyütülmesi ve rekabet güçlerinin artırılmasıdır. Önlemler; Medeni Kanun'da tarım işletmelerinin mirası ile ilgili olarak özgüleme sisteminin getirilmesi, tarım sektöründe talebe uygun üretimle birlikte verimliliğin artırılması, tarım işletmeleri için uygun bir şirket modelinin geliştirilmesi ve yeni nesil kooperatifçiliğin uygulanmasıdır.

Sorun, tarım sektöründe mevsimlik ve açık işsizliğin yaygınlığı ile birlikte genç nüfusun azalmasıdır. Hedef, tarım sektöründe işgücü açısından tam istihdamın sağlanması ve genç nüfusun istihdamının artırılmasıdır. Önlemler; kırsal kesimde tarım dışı ekonomik faaliyetlere yönelik yatırımların artırılması, genç nüfusun tarım sektöründe kalmasını cazip hale getirecek mali ve teknik desteklemelerin sağlanması, tarımda ürün ve gelir çeşitliliğini artıracak yönlendirmelerin yapılması ve özellikle tarıma yönelik doğrudan gelir desteklemelerinin sağlanmasında çiftçi veya üretici olma şartının aranmasıdır.

Sorun, suyun tarım sektöründe yeterince etkin kullanılmamasıdır. Hedef, tarımda kullanma ve sulama suyunun etkin olarak kullanılmasıdır. Önlemler; tarımda su kullanımını düzenleyen yasal altyapının oluşturulması, 2023 yılına kadar 3 milyon hektar yeni arazinin sulamaya açılması, damla ve yağmurlama sulama sistemlerinin yaygınlaştırılması, damla ve yağmurlama sulama yatırımlarına sıfır faizli kredi uygulamasına devam edilmesidir.

Sorun, sertifikalı tohumlu üretiminin yetersizliği ve pazarlama sorunlarının yaşanmasıdır. Hedef, sertifikalı tohumlu üretiminin kendine yeterliliğin sağlanması ve pazarlama sisteminin iyileştirilmesidir. Önlemler; sertifikalı tohumluk (baklagil, yem bitkileri vb.) üretiminde kendine yeterliliğin yükseltilmesi, kamunun elindeki uygun arazilerin tahsisinde tohumluk üretimine öncelik verilmesi ve sertifikalı tohum desteğinin artırılmasıdır.

Sorun, tarım sektöründe işletmeler arasında ortak tesis kullanımının yaygın olmamasıdır. Hedef, tarım sektöründe ortak tesis kullanımının yaygınlaştırılmasıdır. Önlemler; ortak tesis ve makine kullanımına yönelik sübvansiyonlu kredi kullanımının sağlanmasıdır.

Sorun, tarımdaki çiftçilerin teknik bilgi ve uygulamalarındaki eksikliklerdir. Hedef, çiftçilerin tarımsal uygulamalar konusunda yetkin hale getirilmesidir. Önlemler; Bakanlık, özel sektör ve çiftçi örgütleri vasıtasıyla çiftçilere gerekli eğitimin sağlanmasıdır.

Sorun, tarımsal faaliyetlerden kaynaklı çevre kirliliğinin varlığıdır. Hedef, tarımsal faaliyetler kaynaklı çevre kirliliğinin önlenmesidir. Önlemler; tarımsal atıkların envanterinin çıkartılması, çevre korumaya yönelik gerekli alt yapı ve Ar-Ge çalışmalarının yapılması ve bu yönde kurumlar arası işbirliği yapılmasıdır.

Sorun, tarımsal üretimde jeotermal kaynaklardan yeterince yararlanılmamasıdır. Hedef, jeotermal kaynaklardan tarımsal üretim amacıyla yararlanılmasıdır. Önlemler; Organize jeotermal ihtisas (seracılık vb.) merkezlerinin oluşturulmasıdır.

Üretime dair Sorun, Hedef ve Önlemler

Sorun, hayvansal gıda talebinin yeterince karşılanamamasıdır. Hedef, toplumun artan hayvansal ürünler ihtiyacının yeterince karşılanmasıdır. Önlemler; küçük ve büyükbaş hayvancılığa (kırmızı et üretimi) daha fazla desteklemenin sağlanmasıdır.

Sorun, tarımsal üretimde verim ve kalite düşüklüğüdür. Hedef, iç ve dış pazarın istekleri doğrultusunda verim ve kalitenin artırılmasıdır. Önlemler; tarımsal girdilerin ve yeni teknolojilerin etkin şekilde kullanılması, kalite sertifikasyonuna ilişkin belgelendirme sistemi kurulup etkin şekilde uygulanmasıdır.

Sorun, havza bazlı üretim modelinin yaygınlaştırılmamasıdır. Hedef, havza bazlı üretim modelinin ülkenin geneline yaygınlaştırılmasıdır. Önlemler; havza bazlı desteklerin artırılması ve daha etkin hale getirilmesi, bu kapsamda makine-ekipman desteğinin sağlanmasıdır.

Sorun, bitki ve hayvan karantina önlemlerinin etkili olarak alınmamasıdır. Hedef, üretim ve pazarlamada bitki ve hayvan sağlığının korunması, hastalık ve zararlıların önlenmesidir. Önlemler; iç piyasa ve dış sınırlarda karantina önlemlerinin sıkı bir şekilde uygulanması ve bu konuda gerekli bilincin oluşturulmasıdır.

Sorun, tarımda oluşturulan katma değer düşüklüğüdür. Hedef, tarımda elde edilen katma değer artırılmasıdır. Önlemler; tarımda katma değer yükseltilmesine yönelik destekleme araçlarının uygulamaya konulmasıdır.

Sorun, yem bitkileri üretiminin yetersizliğidir. Hedef, yem bitkileri üretiminde kendine yeterliliğin sağlanmasıdır. Önlemler; nadas alanlarında otlama amaçlı yem bitkileri yetiştiriciliğine destek verilmesi, uygun olan nadas alanlarında anıza veya az işlemeli yemlik baklagil yetiştiriciliği ile ara ziraat şeklindeki yetiştiriciliğe kademeli desteklemelerin verilmesidir.

Sorun, süs bitkileri, tıbbi ve aromatik bitkilerin üretim, işleme ve ticaretinin yetersizliğidir. **Hedef**, süs bitkileri, tıbbi ve aromatik bitkilerinin üretim, işleme ve ticaretinin geliştirilmesidir. **Önlemler**; süs bitkileri, tıbbi ve aromatik bitkilerin üretimine yönelik özel ürün kapsamında desteklemelerin sağlanmasıdır.

Pazarlamaya dair Sorun, Hedef ve Önlemler

Sorun, gıda ve tarım ürünlerinde coğrafik orijinlerin belirlenmemiş olmasıdır. Hedef, gıda ve tarım ürünlerinin coğrafik orijinlerinin belirlenmesidir. Önlemler; organize sanayi, çiftçiler, tüccarlar ve diğer paydaşların ortaklığında ürün orijini, kalite belgesi (ISO 17065), muayene (TS 17020) ve gözetim uygulamalarının yaygınlaştırılmasıdır.

Sorun, tarımsal ürünler için kimliklendirme olmamasıdır. Hedef, her tarımsal ürünün kimliklendirilmesidir. Önlemler; tarımsal ürünlerin kimliklendirilmesinde "Oksijen 18 İzotop Yöntemi" yaygınlaştırılmasıdır.

Sorun, tarım sektöründe yeterli lojistik altyapının olmamasıdır. Hedef, tarım sektöründe yeterli lojistik altyapının oluşturulmasıdır. Önlemler; üreticilerin fiyat hareketlerinden korunabilmesi için ürün ihtisas borsalarının oluşturulması ve üreticilere depolama desteğinin sağlanmasıdır.

Sorun, tarım ve gıda ürünlerinin etkin bir şekilde pazarlanamamasıdır. Hedef, tarım ürünleri pazarlama yapısının etkinleştirilmesidir. Önlemler; tarım ve gıda ürünleri için iç ve dış pazar isteklerini belirlenebileceği bir altyapının oluşturulması, Ar-Ge merkezlerinin kurularak katma değeri yüksek mamul ve markalı ürün üretilmesi, mevcut pazarlarda pazar payının artırılması ve yeni pazarlara girilmesi, tanıtım faaliyetlerinin artırılması ve çeşitlendirilmesi, tarım ve gıda ürünlerinin doğrudan tüketici ve sanayiye ulaştırılacağı sistemlerin oluşturulmasıdır.

Ürün Geliştirmeye dair Sorun, Hedef ve Önlemler

Sorun, tarımsal Ar-Ge bütçesi ve kapsamının yetersizliğidir. Hedef, tarımsal faaliyetlere yönelik Ar-Ge bütçesinin artırılması ve kapsamının genişletilmesidir. Önlemler; Devlet ve özel sektörün tarımsal Ar-Ge konularına daha fazla kaynak ayırması ve Ar-Ge desteği konularının çeşitlendirilmesidir.

Sorun, tarım ve gıda ürünleri ihracatının düşüklüğüdür (2012: 15 milyar \$). Hedef, tarım ve gıda ürünleri ihracatının artırılmasıdır (2023: 40 milyar \$). Önlemler; dış pazarın istekleri doğrultusunda üretimin gerçekleştirilmesi ve firmaların ihracatta işbirliğine gitmeleridir.

Sorun, tarım sektöründe yeni teknolojilerin kullanımının yaygın olmamasıdır. Hedef, tarım sektöründe yeni teknolojileri kullanımının yaygınlaştırılmasıdır. Önlemler; tarım sektöründeki yeni teknolojilerin (anıza ekim makinası gibi) sektöre tanıtımının yapılmasıdır.

Örgütlenme ve Koordinasyona dair Sorun, Hedef ve Önlemler

Sorun, tarımla ilgili kurumlar arası yaygın koordinasyon eksikliğidir. Hedef, tarımla ilgili kurumlar arasında sıkı bir koordinasyon sağlanmasıdır. Önlemler; tarıma hizmet sağlayan kamu kurumlarının yetki sınırlarının daha iyi çizilmesi, oluşturulacak merkez tarafından kararların uygulanmasının izlenip değerlendirilmesidir.

Sorun, tarım sektöründe çok farklı yapıdaki etkin olmayan üretici örgütlerinin yaygınlığıdır. Hedef, etkin üretici örgütlenmesinin sağlanmasıdır. Önlemler; dünyadaki gelişmeler ve Türkiye'nin ihtiyaçları dikkate alınarak tarımdaki üreticilerin örgütlenmesinde tek bir yasal mevzuatın oluşturulması, tarımsal desteklemelerin üreticilere örgütleri aracılığıyla sağlanması, tarımsal girdilerin temini, ürünlerin pazarlanması ve teknik hizmetlerin üreticilere sağlanmasında çiftçi örgütlerinin etkin hale getirilmesidir.

Sorun, tarım sektöründe sözleşmeli üretim yaygın olmamasıdır. Hedef, tarım sektöründe sözleşmeli üretim yaygınlaştırılmasıdır. Önlemler; arz açığı olan ve ihracat ürünlerinde sözleşmeli üretimin yaygınlaştırılması ve buna yönelik gerekli destekleme mekanizmasının oluşturulmasıdır.

Desteklemelere dair Sorun, Hedef ve Önlemler

Sorun, tarımsal destekleme ile ilgili tek bir mevzuatın oluşturulmasıdır. Önlemler; tarımsal destekleme mevzuatlarının birleştirilmesi, tarımsal desteklemelerin “değer zinciri sistem veya etki analizi” gibi değerlendirmelere göre yapılmasıdır.

Sorun, tarımsal desteklemelerde etkinsizliklerin yaşanması ve yapısal destekleme araçlarının yetersizliğidir. Hedef, tarımsal desteklerin etkinliğinin artırılması ve tarımın yapısının iyileştirilmesidir. Önlemler; tarımsal desteklemelerin kullanılmasında belirlenen amaçlara hizmet edip etmediğinin izlenmesi ve değerlendirilmesi, tarımın yapısının dönüştürülmesini sağlayacak araçlara yer verilmesi ve bunun için yeterli bütçenin tahsis edilmesidir.

Sorun, sıfır faizli kredilerin kullanılmasında tarım sektörünün özelliklerinin dikkate alınmamasıdır. Hedef, tarım sektörünün özellikleri dikkate alınarak sıfır faizli kredi koşullarının düzenlenmesidir. Önlemler; tarımsal alt yapı yatırım kredilerin vadesinin belirlenmesinde yatırıma başlama tarihinin esas alınması, kredi vadesi boyunca kredi şartlarının değiştirilmemesi ve kredi projesini değerlendiren kişilerin tarım konusunda uzman olmalarıdır.

6 Şubat 2014, İstanbul